

Direcció Newsletter: Esther Grau i Diana Marre

Continguts del N° 14: María Isabel Jociles Rubio i Ana María Rivas Rivas

Edició, Format i Difusió del N° 14: Sofia Gaggiotti

ISSN: 2013-2956

COM AFRONTEN L'ABSÈNCIA DEL PARE LES MARES SOLES PER ELECCIÓ (MSPE): PERSPECTIVES COMPARATIVES

1. Introducció

L'Estat Espanyol durant els trenta anys de transició democràtica ha tingut profundes transformacions en l'estructura i morfologia familiars amb una pèrdua d'hegemonia de la *família tradicional*, entesa com a nuclear, biparental, heterosexual, autoritària i asimètrica en la distribució sexual dels rols. Tanmateix, això no implica la desaparició o substitució d'aquest tipus de família, sinó la seva coexistència amb altres opcions, fins ara socialment estigmatitzades o reprovades: les unions consensuals, els matrimonis que no desitgen tenir fills, les famílies reconstruïdes, les parelles homosexuals, les relacions LAT (*living apart together*) -parelles estables amb residències separades -, les famílies monoparentals formades per solters/es que desenvolupen un projecte familiar (a través de l'adopció nacional/internacional, l'acolliment, la fecundació sexual amb fins reproductius i la procreació assistida) sense una parella.

El que fa de la pluralitat familiar un fet rellevant com indicador del canvi social no és tant la seva novetat, ja que sempre han coexistit models familiars diferents al predominant, sinó l'administració de la seva "normalitat" per la societat, la tolerància de formes diverses i diferents de família i de comportaments "il·legítims" fins fa uns anys: la cohabitació, la separació, l'homosexualitat i els fills extra matrimonials.

El que ha incidit positivament en aquests processos de normalització i visibilització ha estat, entre altres coses, la prevalença de nous valors personals i socials i els canvis legislatius introduïts des del final de la dictadura com:

Aquesta Newsletter es publica amb el recolzament del Ministerio de Ciencia e Innovación a través del projecte I+D *Adopción Internacional y Nacional: Familia, educación y pertenencia: perspectivas interdisciplinarias y comparativas* (MICINNCSO2009-14763-C03-01 subprograma SOCI)

- La legalització dels mètodes anticonceptius al 1978.

- La reforma del Codi Civil al 1981 en matèria de filiació, pàtria potestat i règim econòmic del matrimoni, que anul·lava la distinció entre fills “legítims” i “il·legítims”, equiparant-los en els seus drets. Equiparació que ha vist la seva última formulació en la modificació, a l’any 2005, del reglament del Registre Civil per eliminar l’obligació d’anotar el nom del pare (real o fictici) en tot registre de naixement.

Això contribueix a preservar la intimitat de les mares solteres (i en menor mesura dels pares) que no volen deixar constància del nom de l’altre progenitor, sense vincles de filiació, a excepció dels biològics.

- L’aprovació del divorci al 1981.

- El reconeixement de les parelles de fet en la majoria de les comunitats autònomes.

- L’aprovació del matrimoni entre persones del mateix sexe, així com el seu dret a l’adopció conjunta el 2005.

- El dret de tota dona major de 18 anys, amb plena capacitat d’obrar, independentment del seu estat i orientació sexual, a ser receptora o usuària de les tècniques de reproducció assistida regulades per la Llei el 26 de maig del 2006.

- Les successives lleis sobre adopció, en particular la Llei del 28 de desembre del 2007, d’adopció internacional, han introduït modificacions derivades dels nous requeriments plantejats per l’aparició a l’Estat Espanyol del fenomen de les adopcions internacionals, entre elles el dret dels adoptats a conèixer els seus orígens i el dels adoptants o adoptant a sol·licitar que en la nova inscripció consti el seu domicili a l’Estat Espanyol com a lloc de naixement de l’adoptat. Es busca la protecció del menor i intentar evitar la seva discriminació, de la mateixa manera que passa amb els menors procreats mitjançant tècniques de reproducció assistida.

- La Llei del 5 de novembre del 1999, per promoure la conciliació de la vida familiar i laboral de les persones treballadores, en la que es contempla l’adopció o l’acolliment entre les situacions que donen dret a la suspensió del contracte per maternitat.

Aquí ens ocuparem de les ‘mares solteres per elecció’ (MSPE) i de les estratègies que desenvolupen per enfrontar l’absència del pare en les seves famílies, un aspecte considerat essencial per part dels coneixements ‘experts’.

2. "L'absència" del pare en famílies de MSPE

La monoparentalitat en solitari i les solucions que les MSPE desenvolupen per afrontar l'absència del pare en els seus projectes i experiències familiars formen part dels canvis que s'han anat produint en les últimes dècades en les societats occidentals en la concepció cultural del parentesc, en general, i en les formes de configurar les famílies, en particular.

Les MSPE són un clar exponent de la ruptura i dissociació que s'ha produït entre sexualitat, procreació, aliança i filiació, elements que definien fins ara -amb una base biològica- al parentesc i la ideologia convencional de família biparental i matrimoni heterosexual. La dissociació entre aquests elements ha permès distingir entre parella progenitora, parella conjugal i parella parental, a més, en el cas de les MSPE, ha permès establir llaços de filiació sense tenir una relació de parella heterosexual o homosexual a través de l'adopció, preferentment internacional, de les tècniques de reproducció assistida o de les relacions sexuals amb fins reproductius. Es tracta de la construcció d'una relació materno/filial sense tenir una relació de parella com a horitzó vital en el moment de la decisió, el que no significa renunciar a ella, però separant ambdós projectes.

Aquest projecte familiar requereix que les MSPE, dins la seva recerca de legitimitat davant del model encara dominant de família biparental, hagin d'afrontar l'absència del pare, a través de solucions diverses que depenen de múltiples factors però, principalment de les vies d'accés a la maternitat en solitari: adopció internacional, reproducció assistida o relacions sexuals amb fins reproductius.

Dánae
Gustav Klimt 1907

Entre aquestes solucions està ‘desproblematitzar’ l’absència del pare a través d’una construcció ideal que dissociï els rols associats a la figura del pare, o bé a través d’estratègies quotidianes de ‘normalització’ de l’absència del pare, fonamentalment en tres àmbits: el del fill/a, el del seu entorn immediat (família extensa, escola, xarxes d’amics, etc.) i el més global dels mitjans de comunicació i institucions jurídico-polítiques.

2.1. Normalitzant la família davant el fill o la filla: la narració dels ‘origens’

Dotar als seus fills/es de recursos, en aquest cas, narratius i/o discursius, que els ajudin a viure “amb normalitat” l’absència d’una figura paterna en la seva família, i fer front a possibles agressions que les vulneren, és el principal objectiu de les estratègies “normalitzadores” desplegadas per les MSPE.

Els seus fills/es, abans de tot, han de tenir les coses clares i assumir sense ambigüitats “que no tenen pare”. L’explicació coherent del perquè no el tenen prové sempre, per les MSPE, de la narració sobre els seus “origens”, encara que no sempre coincideixin sobre el quan s’ha de fer. Refugiant-se en el que, en la seva opinió, recomanen els ‘experts’ (psiquiatres, psicòlegs, pedagogs), algunes creuen que s’ha d’anar parlant quan els nens/es pregunten o s’adonen de l’absència de la figura paterna, però si no pregunten, és millor no assenyalar aquesta absència, perquè podria significar que necessiten tenir la il·lusió de que el tenen. La major part de les MSPE pensa, tanmateix, que els nens/es han de saber des de sempre que “no tenen pare”.

Mujer echada
Gustav Klimt, 1916

2.1.1. La narració dels 'orígens' en l'adopció internacional

Pel què fa a la història que s'ha d'explicar sobre els "orígens", en els casos d'adopció internacional, es concreta en com parlar dels seus progenitors (i, per tant, també del pare) i del que denominen "el seu abandonament". Dins aquests relats, les MSPE solen solucionar fàcilment el fet que ara no tenen pare, al·ludint a la situació personal i afectiva en la qual elles estaven quan van decidir adoptar, és a dir, subratllant que quan van començar el procés no estaven casades ni tenien parella, tot i així van decidir seguir endavant amb el seu desig de maternitat, un desig que, en el cas de les MSPE adoptives, es fa coincidir amb la necessitat del nen/a d'una família.

De fet, aquestes MSPE consideren que el fet que no hi hagi un baró convivint que desenvolupi funcions paternes (o, si es vol expressar d'una altra manera, per què van adoptar soles sense tenir una parella que assumís aquest rol), és menys transcendent pels fills/es adoptius/ves que "la història de l'abandonament" i, a través d'ella, el tema dels pares biològics (veure Jociles y Rivas, 2009 y 2010).

En relació a què i com explicar la història de "l'abandonament", en les MSPE que han optat per l'adopció, hi ha una certa tendència homogeneïtzadora dels relats degut a la incidència de les valoracions i recomanacions dels 'experts', al que les MSPE adoptives accedeixen a través de la literatura especialitzada i, de manera obligatòria durant el procés d'adopció, especialment en els cursos de formació preadoptiva establerts per cada Comunitat Autònoma -l'òrgan polític-administratiu que assumeix aquesta competència en l'Estat Espanyol- i el denominat estudi psico-social, realitzat per psicòlegs i treballadors socials, que ha de culminar amb l'obtenció del certificat d'idoneïtat que habilita per a la ma/paternitat adoptiva.

Entre els traços comuns i homogeneïtzants d'aquests relats hi ha aspectes tals com que els pares biològics siguin presentats al nen/a de manera summament benigna, això és, sense qüestionar en absolut les seves decisions o a ells mateixos, sinó donant a entendre que va ser l'amor el que els va portar a pensar en que altres persones podien ocupar-se millor d'ell/ella. Es tracta d'una tendència a l'edulcoració de la història sobre "els orígens" que és majoritària entre les MSPE adoptives a través de narracions en què aborden, gairebé, tots els aspectes que s'estimen significatius per a que el nen/a visqui "amb normalitat" l'absència d'un pare.

Alguns d'aquests aspectes coincideixen amb altres també rellevants per les MSPE que han pres altres opcions per ser mares, com el fet d'haver iniciat un projecte familiar "sense tenir un pare" (el qual es resol d'una manera senzilla: es deu al fet que no tenien parella en aquells moments) però si una extensa i rica xarxa familiar en la que poden trobar "referents masculins", o amb l'èmfasi en presentar el seu model familiar com un més entre una àmplia gama de possibilitats (la de la diversitat familiar contemporània) o, per últim, amb la idea de que l'amor és el que està en l'origen de la seva arribada a la família; un amor que, quan es tracta d'adopcions, prové d'uns "pares biològics" que, davant les dificultats per cuidar-lo/la i educar-lo/la, van renunciar a ell/a perquè una altra persona ho pogués fer en el seu lloc, és a dir, van preferir donar-lo/la en adopció per assegurar-li una vida millor.

2.1.2. La narració dels 'orígens' en la fecundació sexual amb donant conegut

En les històries sobre "els orígens" que les MSPE per fecundació sexual amb "donant conegut" o per fecundació assistida relaten als seus fills/es, apareix igualment l'amor com un component fonamental dels seus "orígens", tot i que en aquests casos no es tracta de l'amor dels "pares biològics", sinó de la generositat d'un "donant" que va ajudar a la mare a complir el seu desig de maternitat. Aquestes dones són conscients de que els seus projectes monoparentals, això és, les seves "famílies sense pare", van ser escollits per elles, però no pels seus fills/es, raó per la qual alberguen certs dubtes i sentiments de culpabilitat respecte a això i són conscients de que poden (/solen) ser acusades "d'egoistes" per privar-los, voluntàriament, d'un pare, i en el cas de la fecundació assistida, de la possibilitat mateixa de conèixer aquesta persona algun dia.

Árbol de la vida
Gustav Klimt 1905-09

Presentar el seu com un acte “d’amor” i el dels donants com un acte “de generositat”, doncs no diuen res de les possibles motivacions econòmiques d’aquests, constitueix una estratègia narrativa que, a més a més de fer front a una possible acusació “d’egoisme”, té dos objectius clars. Un és reclamar, per la seva opció familiar, la legitimitat social de la que gaudeixen altres famílies, atribuint a la creació del fill/a si no a l’amor entre un home i una dona, com és el convencional, si a la concurrència dels sentiments de dues persones, que malgrat que no es coneixen, contribueixen altruïstament al seu naixement. Així, el nen segueix sent “el fruit de l’amor”, amb el qual es participa de la ideologia romàntica sobre la procreació humana, però separant els sentiments cap al fill/a, és a dir, cap al resultat de l’engendrament, dels sentiments mutus que, segons la dita ideologia, es suposa que professen els progenitors. L’altre objectiu és compondre una història per explicar als seus fills sobre com han estat concebuts, que expliqui al mateix temps la diferència que la seva família presenta respecte a les altres.

2.1.3. La narració dels orígens en la ‘reproducció assistida’

Les MSPE que han optat per la reproducció assistida amb donant anònim, a més de comptar amb un fòrum *on-line* molt actiu han constituït una associació d’àmbit estatal que les agrupa. Ambdues entitats han dotat d’importants recursos a les dones que emprenen o han culminat aquesta via d’accés a la maternitat en solitari, entre altres, d’estratègies narratives per explicar la pròpia història familiar davant les preguntes (més que probables, si no han estat ja efectuades) dels fills/es i d’altres persones de l’entorn sobre l’absència del pare. Es tracta d’unes estratègies narratives legitimades pel seu alt grau de generalització/consens dins del col·lectiu i, a la vegada, legitimadores d’aquesta opció familiar de cara a l’exterior que, generades a partir de les experiències d’algunes d’aquestes dones, es posen a disposició de les altres mitjançant la difusió a través d’aquests espais.

És per això que, quan s’analitzen els relats que han elaborat sobre els orígens dels seus fills/es, sorprèn la gran homogeneïtat que presenten, no només perquè tots incideixen en les dos objectius esmentats, sinó també perquè comparteixen estructura, cadència, figures retòriques i els nuclis d’aquesta història -el relat de “les llavors” o de “bancs de llavors”- sol anar acompanyat d’un èmfasi especial en la idea de que l’absència del pare és compensada per la presència d’un gran nombre de parents barons a l’entorn del nen/a, idea que apareix, també, a les narracions de les MSPE que han adoptat.

També hi ha qui, a més a més dels relats, preveu una visita amb el seu fill/a al laboratori on es situen els seus orígens, unint així la narració d'aquests orígens a la materialitat dels mitjans clínics que han intervingut en el procés de reproducció assistida, el que permet desdibuixar al pare, rescatant l'única realitat que mereix tal nom, la científica, a través dels espermatozous del donant.

Tant el fòrum *on-line* (*Madres Solteras por Elección*) com l'associació estatal que agrupa a aquestes dones han aconseguit, no només posar en les seves mans abundant informació, sinó dotar-les de narratives que, entre altres coses, els permeten explicar als seus fills/es l'absència de la figura paterna, desenvolupant, d'aquesta manera, la mateixa funció que, en el cas de les MSPE adoptives, desenvolupen els cursos de formació, inclús d'una manera menys dependent de concepcions deficitàries sobre el què és i el què suposa la maternitat en solitari.

2.2. Normalitzant l'entorn

Sigui amb aquestes narracions sobre “els orígens” o amb les relacions quotidianes entre mares i fills/es es busca fer-los conscients que no tenen pare, però sobretot que ho visquin amb “normalitat”. Per això, els preparen per “desproblematitzar” l'absència apreciand les diferències entre diferents rols paterns, que no han de coincidir en una mateixa persona, reconeixent l'acompliment d'alguns d'aquests rols per part d'altres persones del seu entorn (parents, amics de la mare, etc.) que, en uns casos, fan a vegades de referents masculins, i, en d'altres, contribueixen a proporcionar-los una rica xarxa social o enfocant la seva vinguda al món (i/o a la família) també com a fruit de l'amor, com succeïa anteriorment amb les narracions sobre els “orígens”.

Idylle
Gustav Klimt, 1884

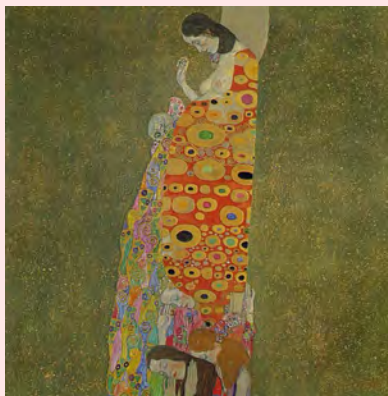
Ara bé, perquè aquestes narracions i/o un altre tipus de relacions puguin assolir els seus objectius, és a dir, perquè contribueixin a que els/les fills/es de MSPE “normalitzin” l’absència del pare, és precís -segons es pensa- que elles mateixes l’enfoquin, i per tant, la plantegin als nens/es “amb naturalitat”.

El cas és que, asseguren, com a conseqüència de les estratègies que desenvolupen per tractar el tema, els seus fill/es no viuen com un problema particularment important l’absència d’un pare, tot i que -això sí- estan disposades a admetre que potser en l’adolescència puguin patir algun tipus de “trauma” per això o, el que és més probable, se’ls “tiri en cara” com una manifestació més de rebel·lia, que des del seu punt de vista és propi d’aquesta edat, o que altra gent aprofiti aquesta qüestió per fer mal als propis nois i noies.

En suma, ubiquen el problema més que en l’absència del pare en sí, en les dimensions socials d’aquesta absència, és a dir, en el fet que els fills/es se socialitzin en un entorn on el seu model familiar constitueixi una excepció, sigui percebut com deficitari i/o no estigui suficientment normalitzat. D’aquí que procurin incidir fonamentalment sobre les diverses formes d’aquest entorn.

2.2.1. L’escola

És un dels àmbits en que les MSPE són més actives, per ser conscients de la importància que té la socialització del nen/a i en la transmissió de normes. Si bé és cert que, cada vegada més, els col·legis reflecteixen la diversitat familiar de la societat, contribuint a la visibilització de famílies no convencionals, les MSPE s’esforcen en aconseguir per als seus fill/es un ambient escolar que afavoreixi la “normalització” de la seva família, triant un centre que assegurí aquesta diversitat de manera que els seus fills/es visquin la seva experiència com una més entre altres.

La Esperanza II
Gustav Klimt, 1907-08

No només es preocupen de triar, sempre que sigui possible, un centre amb una població escolar diversa en tots els sentits (familiar, ètnica, socioeconòmica), explicitant així que la diversitat i la pluralitat afecta a més àmbits que el tipus de família en la que es viu, sinó que també intervenen activament quan es tracta d'activitats relacionades amb la figura del pare. Dos són les activitats que suscitaven especial interès en les MSPE per la càrrega ideològica que tenen en la reproducció de les representacions tradicionals de la família: el Dia del Pare i la construcció de l'arbre genealògic.

Per aquestes mares l'ideal, i pel que moltes d'elles lluiten participant les AMPAS, seria substituir el Dia del Pare pel Dia de la Família, el que abastaria la realitat sociològica familiar cada vegada més plural i cada nen/a podria celebrar el que consideri la seva família. Quan això no pot ser, preferixen que al seu fill/a se'l tracti igual que a la resta, sense fer excepcions que acabin problematitzant el fet de no tenir pare, pel que proposen que el regal que tradicionalment es fa al pare, ells/elles el donin a la persona que escullen, ja sigui la mare, un avi o un oncle.

L'altra activitat que les MSPE qüestionen, per l'efecte de carència que pot produir en la percepció familiar dels seus fills/es, és l'elaboració de l'arbre genealògic, que condensa gràficament el nostre sistema cultural de parentesc de base biològica dominant, el fonament del qual són els vincles que s'estableixen entre ascendents i descendents, a partir de la unió sexual d'un home i una dona. El valor explicatiu del genograma és la representació dels parents que conformen la història i biografia familiars del nen/a tant per la branca paterna com la materna. Tanmateix, pels fills/es de les MSPE, això implica la visibilització de la seva família com la "meitat" de la que els altres tenen, en mancar-hi una part, la paterna, que queda en "blanc", "buida". La seva proposta és substituir l'arbre genealògic pel del sol -utilitzat així mateix per altres col·lectius de famílies no convencionals- en el que cada raig representa una persona a la que es considera part de la família, sense tenir en compte l'ordre generacional, l'existència o no de vincle de consanguinitat ni la relació filial paterna i/o materna, el que deixa llibertat total per plasmar cada experiència familiar.

Mäda Primavesi
Gustav Klimt 1912

2.2.2. La família extensa

Altres àmbits en els que les MSPE despleguen estratègies de normalització de l'absència del pare són la família extensa i les xarxes d'amics i amigues, els entorns més immediats al dels seus fills/es junt amb el centre escolar. En aquest cas, per desmuntar la visió "d'anomalia" que els seus projectes familiars generen entre parents i amics, recorren a dos tipus d'estratègies: argumentatives i lingüístiques. Les primeres busquen convèncer amb arguments o bé de caràcter històric, com demostrar que sempre han existit famílies sense pare -presentant-se inclús algunes d'elles com a filles de mare soltera i de vídua- sense que el seu desenvolupament ulterior s'hagi vist afectat per això, o bé de caràcter sociològic, constatant la diversitat familiar com a part de la realitat quotidiana que envolta els seus fill/es, i que resta excepcionalitat a la seva situació.

Les estratègies lingüístiques giren entorn a la definició i denominació de les seves famílies, conscients de la importància que té el llenguatge en la normalització de les seves opcions familiars. El tema, objecte de reflexió ha estat plantejat en diferents fils del fòrum *on-line* (*Madres Solteras por Elección*) tenint com a pauta comú el desig de trobar una denominació que destaquï no el que és negatiu, sinó el que és positiu de l'experiència del nen/a. Es tracta d'un debat suscitat també sobre el terme de "mares solteres", que algunes prefereixen substituir pel de monoparentalitat per elecció, que no fa referència a un estat civil, sinó a una estructura familiar composta per un adult més els menors.

El mateix succeeix amb el qualificatiu de mares "soles" que consideren inadequat perquè recalca l'absència de la figura paterna, com si aquesta fos imprescindible per a les tasques de criança i educació dels fills/es.

Las tres edades de la mujer
Gustav Klimt, 1905

2.2.3. Els mitjans de comunicació i les institucions político-jurídiques

Les estratègies de les MSPE per desproblematitzar l'absència del pare aborden també les instàncies públiques, com els mitjans de comunicació i les institucions político-jurídiques. De fet, un dels objectius de l'associació de Madres Solteras por Elección es:

- DONAR a conèixer un nou tipus de família (monoparental) i sensibilitzar a la societat perquè sigui acceptada com una opció responsable que s'ha pres de forma lliure i voluntària, independentment de l'estat civil (www.madressolterasporeleccion.com)

El primer pas per la normalització és visibilitzar aquest nou tipus de família com a una elecció més dins del context social en què s'ha passat d'un únic model familiar a l'existència d'altres opcions. Això explica la presència pública d'aquestes dones en els mitjans de comunicació, ja sigui premsa escrita, digital i/o televisió, sempre que se'ls ofereixi la oportunitat de presentar la seva experiència familiar.

A això cal sumar les accions de pressió que exerceixen respecte a les institucions político-jurídiques de cara a atendre les necessitats del seu col·lectiu, ja siguin socials, educatives, sanitàries, etc. Un exemple de les accions que duen a terme és la reivindicació de no ser discriminades en la sanitat pública -pel cas de les que opten per la reproducció assistida- davant les parelles amb problemes de fecunditat, o l'aplicació efectiva del reconeixement com a famílies nombroses a les monoparentals amb dos fills/es que es va aprovar en la Llei de Pressupostos Generals el desembre de 2008 (el que ja els ha estat reconegut en algunes CC.AA com Catalunya).

La maternidad
Gustav Klimt

3. Algunes consideracions finals

Entre els “nous valors” que repercuteixen en aquestes noves modalitats i relacions familiars, podem assenyalar l'autorealització dels gèneres, la llibertat en les decisions d'unió, d'individualisme, l'autonomia, la independència, l'igualitarisme i el desig d'un espai personal, que han substituït els valors conservadors que destacaven el deure, l'ordre, el respecte per l'autoritat tradicional, la responsabilitat i les obligacions cap als altres.

Aquests nous valors s'han anat plasmant en els discursos polítics identificats com més progressistes i en les corresponents modificacions legislatives sobre la família, el matrimoni i la filiació, que han contribuït a crear un context institucional favorable a la llibertat dels subjectes per a construir els seus projectes familiars.

Es tracta de canvis i modificacions que han potenciat la llibertat dels subjectes en la configuració dels seus projectes familiars, particularment de les dones. Aquest és el cas de les MSPE que han optat de manera deliberada i planificada per un projecte familiar en solitari a través de l'adopció internacional, la procreació assistida i/o les relacions sexuals amb donant conegut.

Dels aspectes a abordar respecte a les MSPE, aquest és només una part. Altres ja han estat tractats per les autores en altres texts, com les motivacions per seguir una via o una altra d'accés a la maternitat en solitari, el paper dels fòrums on-line en la constitució d'una determinada identitat col·lectiva, les situacions d'apoderament i/o vulnerabilitat en que es troben durant els processos que porten fins a la constitució dels seus projectes familiars, etc. (Jociles y Rivas 2009 y 2010; Jociles, Rivas, Moncó y Villaamil 2010).

La Esperanza I
Gustav Klimt, 1903

REFLEXIONEM

Reflexionem a partir de les paraules d'algunes dones que han acudit a l'adopció monoparental o a la reproducció assistida amb donant anònim.

- La Norma ens parla de com el procés d'adopció li va permetre adonar-se que *podia*, que *era capaç* de fer-ho sola, així com també ens revela que “estar oberta” a tenir parella no suposa, a la majoria dels casos, buscar un pare per als seus fills:

I el fet és que ara, casualitats de la vida!, just quan estic amb la in vitro, doncs, apareix un noi. Ara estic molt a gust, estem molt bé, m'està recolzant moltíssim durant l'embaràs i vol ser pare. O sigui, a mi ara em descol·loca. Dic: “Mira, “tio”, em véns en el pitjor moment” perquè, val, jo vull una parella i gaudir del bo de tenir parella, però no vull que això impliqui sofriment al meu fill. [...] Sobretot perquè jo crec que una vegada prens la decisió d'aquest projecte en solitari, és que ets com molt... a veure com ho explico!, és igual que quan estàs casada, que sembla que anar sola a comprar és: “Quin horror!, o anar a una boda, anar-te'n de vacances, comprar-te un cotxe, comprar-te una casa... però quan ja fas certes coses, ja és com: “Jo no vull anar amb ningú més”. (Norma, 35-40 anys, divorciada, estudis secundaris, directora d'entitat privada, en procés de reproducció assistida)

- Això últim també es desprèn de l'experiència de l'Àlicia:

A ell (la seva actual parella, sobrevinguda després d'iniciar un procés d'adopció) el que li agradaria és tenir un fill però, a veure, és que serà el meu fill, no serà dels dos. Però ell s'ho està prenent molt bé, i té molta il·lusió: si ja tinc coses que ha portat pel nen! Jo crec que (al nen) li vindrà bé, perquè una figura masculina també ve bé. Vull dir que a mi em sembla fantàstic que ell també estigui il·lusionat amb el tema, tot i que no a ser el seu pare! [...] De moment no vivim junts ni això. Jo no sé després de tot el que passarà, saps?, però, vaja, això és un projecte meu, que estic jo en ell i el porto jo endavant. I després qualsevol ajuda que em vingui de l'exterior, benvinguda sigui. Llavors, jo el considero com una ajuda, diguem-ne. (Àlicia, 45-50 anys, soltera, estudis universitaris, enginyera, adopció en procés al Nepal)

- I l'“Angelines” ens explica una anècdota de la seva filla que posa de manifest que aquesta ha normalitzat i desproblematitzat l'absència d'un pare a la seva família:

Mira, un detall: quan l'Amèlia tenia tres anys, estàvem a V, un poble de Salamanca perdut del món, val?, doncs, llavors l'anava a recollir al “cole” en Carmelo, el fill de la meva amiga Joana, de 16 anys, i estava amb en Carmelo a la plaça del poble, - tenia tres anys, eh?- i llavors va venir un senyor de boina, un senyor gran d'aquests de tota la vida, i li diu: “Hola, bonica, com et dius?”, “Amèlia.”, “Y què?, on està la teva mama?”, “La meva mama està aquí baix a casa”, “Y el teu papa?”, “No, jo no en tinc de papa”; i, llavors, li diu el senyor:

“Ai, pobreta!, ¿s’ha mort?”, i diu: “No, és que no en tinc de papa. No s’ha mort, és que no n’he tingut mai de papa perquè, miri vostè, la meua mare va anar a un metge...” i llavors agafa en Carmelo i diu: “Apa, anem-nos-en! (rialles), que li agafarà alguna cosa!, a l’avi li agafarà alguna cosa!”. (Angelina, 45-50 anys, soltera, estudis universitaris, empleada, una filla de 5-10 anys per reproducció assistida)

Amina Lawal Kurami.
Condemnada a lapidació a Nigèria per ser mare soltera. Tot i així, finalment, es va lliurar de la condemna.
¿Una altra MSPE?

...PER VEURE

(Pels adults)

- Sayles, Jonh (2003). [Casa de los Babys](#). La pel·lícula ens mostra sis dones nord-americanes que estan esperant el moment en què se’ls farà el lliurament d’un bebè en adopció, essent una d’elles monoparental. Allotjades en un exòtic motel sud-americà regentat per la simpàtica “Señora Muñoz” (Rita Moreno), esperen ansioses que la burocràcia local gestioni les seves peticions d’adopció. A mesura que transcorren les setmanes, van tenint temps per compartir l’angoixa i l’esperança que els produeix l’aclaparador desig de tenir un fill. Fitxa didàctica: [Fitxa didàctica](#)

- Meyles, Menno (2007). [El niño de Marte](#). Un escriptor de ciència-ficció (John Cusack), que va perdre la seva esposa uns mesos enrere, entra en una depressió en esvair-se les seves esperances de formar una família. Gràcies a la intervenció de la seva germana (Joan Cusack), es posarà en contacte amb una assistenta social (Sophie Okonedo) que li oferirà d’adoptar un nen de sis anys amb trastorns psiquiàtrics, perquè creu que és un habitant de Mart arribat a la Terra. La seva vida girarà llavors a l’entorn del noi.

- Poul, Alan (2010). **Plan B.** Després de sortir amb diferents homes sense que l' amor es consolidés, Zoe (Jennifer Lopez) ha decidit que no està disposada a seguir esperant que aparegui la seva parella perfecta. Obstinada en convertir-se en mare, decideix fer-ho en solitari. Aquell mateix dia, Zoe es troba amb Stan (Alex O'Loughlin), i intenta de protegir la incipient relació amb ell amagant els primers senyals del seu embaràs. Això dóna lloc a situacions que Stan no sap com interpretar.

(Pels nens/es)

- D'Alò, Enzo (1998). **Historia de una gaviota (y el gato que le enseñó a volar).** És una història sobre la tolerància i el respecte a les diferències, i explica com Kenga, una gavina enverinada per una taca de petroli, just abans de morir, confia el seu ou al gat Zorba, obtenint d'ell tres promeses: no menjar-se l'ou, tenir-ne cura fins que s'obri i ensenyar a volar al nadó. La gavina òrfena és batejada amb el nom d'Afortunada per tota la comunitat dels gats, que s'ha vist involucrada en la tasca de criar en aquesta insòlita filla. La petita Afortunada haurà d'entendre que no és un gat, abans d'aprendre a volar.

- Hegner, Michael y Kiilerich, Karsten (2006). **El patito feo y yo.** Quan Ratso, una rata amb vocació de firaire, s'escapa de la cridanera rateta Phyllis i els seus companys, arriba a una granja plena de gallines i ànecs. Per un equívoc, un ou caigut del niu acaba en els braços de Ratso i aquest afirma ser el pare de l'ou davant els bocabadats animals. De l'ou neix un ànec "lletget" i Ratso l'adopta a contracor amb la intenció que les gallines el deixin quedar a la granja i així poder muntar un espectacle.

...PARA LEER

(Pels adults)

- Palacio, Cristina (2006). En busca de Clara, diario de una adopción. Distribuït per internet. És la història d'una adopció monoparental, d'un llarg viatge a través de l'essai i dels sentiments: des del desig de tenir un fill fins a aconseguir tenir-lo, des d'Espanya fins a la Xina, des de les pors i els dubtes fins a la serenitat y l'acceptació.

- Cernuda, Pilar (2006) Madres solas. Una decisión voluntaria. Ed. La Esfera de los Libros. La maternitat en solitari és presentada per Pilar Cernuda, periodista i mare soltera d'una nena adoptada, com una decisió voluntària que, sens dubte, comporta incerteses però que, sobretot, suposa una elecció d'una forma de vida diferent que proporciona amor, independència i llibertat.

- Misrahi, Alicia (2009). Ser madre soltera. Ed. Debolsillo. La protagonista, que mai s'havia plantejat ser mare, aposta per convertir-se en mare soltera, malgrat no tenir parella i que sap que és una opció dura i gens convencional. Analitza els pros i els contras de l'ampli ventall d'opcions que se li presenten per seguir endavant amb el seu pla.

(Pels nens/es)

- Cali, Davide (2005). Un papá a la medida. Ed. Luis Vives. És la història d'una família atípica: una mare soltera i la seva nena. La nena és precisament la narradora i qui descriu orgullosament a la seva mare. Vol tenir un pare i decideix posar un avís al diari. Es presenten tot tipus d'homes: cap els agrada, fins que n'arriba un que aparentment no compleix tots els requisits...

- Curto, Eugènia (2010). Cosas que agraden a en Jakob Jakob. Ed. Everest. Jakob Jakob ha arribat recentment a Europa des d'un país d'Àfrica, on l'ha adoptat la seva mare. A través del repàs que fa de les coses que li agraden i les que no li agraden, anirem descobrint les diferències entre les dues cultures on ha viscut i com es va adaptant a la seva nova vida. Un conte sobre el dret dels nens a tenir una família (en aquest cas, monoparental) i el mestissatge de cultures i valors.

PER LLEGIR MÉS

González, María del Mar et al. (2008). Madres solteras por elección. Análisis de la monoparentalidad emergente. Madrid: Instituto de la Mujer, Ministerio de Igualdad.

Hertz, Rosanna y Ferguson, Faith I. (1998). “Only one pair of hands: ways that single mothers stretch work and family resources”. *Community, Work & Family*, vol. 1 (1).

Hertz, Rosanna (2002). “The Father as an Idea: A Challenge to Kinship Boundaries by Single Mothers”. *Symbolic Interaction*, vol. 25 (1).

Jociles, Mª Isabel y Rivas, Ana M^a (2009). “Entre el empoderamiento y la vulnerabilidad: la monoparentalidad como proyecto familiar de las MSPEs por reproducción asistida y adopción internacional”. *Revista de Antropología social*, 18.

Jociles, Mª Isabel y Rivas, Ana M^a (2010). “¿Es la ausencia del padre un problema?: La disociación de los roles paternos entre las Madres Solteras por Elección”. *Gazeta de Antropología*, n° 26.

Jociles, Mª Isabel; Rivas, Ana M^a; Moncó, Beatriz y Fernando Villaamil. (2010) “Madres Solteras por Elección: entre el “engaño” y la solidaridad”. En *Aibr* abril-mayo (en prensa).

Jordana, Óscar (2009). “Una aproximación antropológica a la maternidad voluntariamente sola en Barcelona”. *Revista de Antropología Experimental*, n° 9.

- [Asociación “Madres Solteras por Elección”](#)
- [Foro Internet “Adoptarsiendosoltero”](#)
- [Foro Internet “Madres Solteras por Elección”](#)
- [Foro Internet “Mares: una decisió en solitari”](#)
- [Foro Internet francófono “Adoption en solo”](#)
- [Web Masola.org \(Madres Solteras por Elección\)](#)
- [Web norteamericana “Single Mothers by Choice”](#)

ESDEVENIMENTS RECENTS

El dia 25 d'abril l' Associació “Madres Solteras por Elección” va celebrar el dia del llibre en el recinte de l' Escola Popular de Prosperitat (Madrid). Els nens van narrar i llegir diversos contes, per participar després en un taller, organitzat per l'equip del Projecte I+D+I “Monoparentalidad por elección: estrategias de autodefinición, distinción y legitimación de nuevos modelos familiares”, que va consistir en què, a partir de fotos, tinguessin la possibilitat de parlar sobre com és la seva família i què suposa per a ells l'absència d' un pare. Tot això es va unir a una bonica festa, de la qual mares i nens gaudiren d'allò més..

PROPERES ESDEVENIMENTS D'INTERÈS

- [International Conference Childhood and Youth in Transition](#). 6-8 July 2010. Centre for the Study of Childhood and Youth, University of Sheffield
- [International Conference on Adoption Research](#). 11-15 July, 2010. Leiden University, Leiden
- [Intercountry Adoption Summit](#). 23–26 September, 2010. Stratford, Ontario.
- [Fractured Families: The Causes and Consequences of Children Separated from their Families Across International Borders](#). 4-5 November, 2010
- [International Conference Towards an Anthropology of Childhood and Children](#). 9-11 March, 2011. Institute of Human and Social Sciences, University of Liege, Belgium
- [Transnational family making: children, young people and migration](#). 6-9 April, 2011, Florence
- [Multiple Childhoods/Multidisciplinary Perspectives: Interrogating Normativity in Childhood Studies](#). 20-21 May, 2011. Rutgers University, Camden, New Jersey, USA
- [XXXIII Congreso Interamericano de Psicología](#). 26-30 Junio, 2011. Medellín, Colombia.
- [Convegno internazionale e interdisciplinare: Le metamorfosi dell'humanitas nell'Europa della migrazione fra letteratura, medicina e società](#). 20-21 Settembre 2010. Roma

SOBRE LES IL·LUSTRACIONS

Gustav Klimt (Viena, 1862-1918), pintor modernista i principal influència en la denominada Secesión vienesa (*Wiener Sezession*), moviment austríac de renovació artística. En la seva obra la presència de la dona i de la maternitat és recurrent. En les seves composicions -utilitzant de vegades estranys punts de vista, plans verticals i talls atípics- destaca la progressiva llibertat al reflexar postures i espais “inesperats”, canvis que subratllen el caràcter innovador de la seva plàstica, fent-se cada vegada més simbòlic i abstracte.

SOBRE LAS AUTORAS DE LOS CONTENIDOS DE ESTE NÚMERO

Mª Isabel Jociles Rubio és doctora en Sociologia i professora del Departament d'Antropologia Social de la Universidad Complutense de Madrid. Membre dels grups d'investigació *Apsyc* (Antropologia de les Polítiques Públiques i Culturals) i *Antropología, salud y educación*, les seves principals publicacions i línies d'investigació es refereixen a la metodologia de la investigació etnogràfica, l'educació (en particular, els models formatius en la FP reglada i l'escolarització d'adolescents immigrants), les estructures familiars (famílies troncales d'origen camperol, famílies reconstituïdes i famílies monoparentals) i les identitats col·lectives. Primer Premi Nacional d'Investigació Antropològica "Marqués de Lozoya" 1987, del Ministeri de Cultura, actualment dirigeix una investigació titulada "Monoparentalidad por elección: estrategias de autodefinición, distinción y legitimación de nuevos modelos familiares", recolzada pel Pla Nacional de I + D + I (2009-2012).

Ana Mª Rivas Rivas és doctora en Sociologia per la Universidad Complutense de Madrid i Diplomada de Postgrau en Antropologia Social i Etnologia per l'Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials de París. És professora titular del Departament d'Antropologia Social de la UCM. Les seves línies d'investigació són: antropologia del Parentiu i de la Família; mercat laboral, família i polítiques socials; antropologia del Treball. Pertany al grup d'investigació de la UCM *Empleo, Género y Cohesión social* (EGECO). Ha dirigit i format part de diversos projectes d'investigació sobre noves formes de família (famílies reconstituïdes, famílies transnacionals i mares solteres per elecció); educació i migració; conciliació de la vida familiar i laboral en casos de deslocalització industrial.

Publicacions més recents referides, en part o en totalitat, a l'adopció monoparental:

- Jociles, MI y Charro, C 2008: **"Construcción de los roles paternos en los procesos de adopción internacional: El papel de las instituciones intermediarias"**. *Política y Sociedad*, vol. 45, núm.2: 105-130.
- Jociles, MI; Rivas, AM; Moncó, B; Villaamil, F y Díaz, P 2008: **"Una reflexión crítica sobre la monoparentalidad: el caso de las madres solteras por elección"**. *Portularia*, vol. VIII, núm. 1: 265-274.
- Jociles, MI y Rivas, AM 2009: **"Entre el empoderamiento y la vulnerabilidad: la monoparentalidad como proyecto familiar de las MSPE por reproducción asistida y adopción internacional"**. *Revista de antropología Social*, núm. 18: 127-170.
- Jociles, MI y Rivas, AM 2010: **"¿Es la ausencia del padre un problema? La disociación de los roles paternos entre las madres solteras por elección"**. *Gazeta de Antropología*, núm. 26: texto 26-04.